

Ortaöğretime Geçiş Sistemi'ne ilişkin Değerlendirme ve Öneriler

Giriş

İLKÖĞRETİM MÜFREDAT DEĞİŞİKLİĞİ NEDENİYLE KADEMELER ARASI GEÇİŞ SİSTEMLERİNİ ELE ALMAK ZORUNLU HALE GELMİŞTİR

Haziran 2008'de 8. sınıf öğrencileri son kez düzenlenecek olan Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'na (OKS) girerken, 6. ve 7. sınıf öğrencileri ilk kez düzenlenecek olan Seviye Belirleme Sınavları'na (SBS) girecekler. Böylece, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 9 Mart 2007'de taslağı ve 26 Ekim 2007'de ayrıntıları açıklanan yeni Ortaöğretime Geçiş Sistemi (OGES) uygulanmaya başlanacak ve kademeler arası geçiş sisteminde bir kez daha köklü bir değişiklik yaşanacaktır.

Ortaöğretime geçiş sisteminin değiştirilmesi ilköğretimde son üç yıldır uygulanan öğretim programı reformunun gerekli bir parçasıdır. Öğretim programlarında yapılan köklü değişiklikler öğrenci değerlendirme yöntemlerine yansıtılmadığı takdirde yöntemler, öğretim programında öğretilenleri ölçme konusunda tutarlılık anlamına gelen "müfredat geçerliliği" açısından sorunlu hale gelecektir.

Kademeler arasındaki geçiş sisteminde kullanılacak değerlendirme sınavının yeni öğretim programında öğretilenlerle örtüşmemesi durumunda, birçok öğrenci sınavda üst sıralarda yer alabilmek için okul dışı kurumlara yönelecektir. Aynı zamanda, birçok öğretmen de yeni öğretim programı yerine öğrencileri değerlendirme sınavına hazırlayan bir öğrenim talep eden velilerin baskısına maruz kalacaktır. Sonuçta, dersaneler gibi okul dışı kurumlara bağımlılığın artması ve yeni öğretim programının uygulanmasında önemli sorunlar yaşanması ihtimalleri ortaya çıkacaktır.

Öğrenci değerlendirme yöntemlerindeki değişim ihtiyacını bir fırsat olarak gören MEB, değişimin kapsamına değerlendirme yönteminin yanı sıra ilköğretimden ortaöğretime geçiş sisteminin işleyişini de almıştır.

OGES'İN GENEL HATLARI KATILIMCI BİR SÜREÇLE HAZIRLANMIŞTIR, ANCAK 26 EKİM 2007'DE AÇIKLANAN TEKNİK AYRINTILARI DA İLGİLİ MEVZUAT OLUŞTURULMADAN TARTIŞILMALIDIR

Yeni sistem tasarlanırken Türkiye'deki karar alma süreçlerinde az rastlanan katılımcı bir yaklaşımı benimseyen MEB, Mart 2007'de bir basın bülteni ile açıklanan OGES taslağının hem hazırlık aşamasında hem de taslağın kamuoyuna açıklanmasından sonraki bir aylık süre boyunca kişi ve kurumların yorumlarını almıştır. OGES'in genel hatları bu yorumlardan hareketle oluşturulmuştur.

Ancak, OGES'in OKS'nin eksik yönlerini gidermesi ve yeni olumsuz etkilere yol açmaması için genel hatları kadar uygulamaya yönelik ayrıntılarının da belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, 26 Ekim 2007 tarihinde açıklanan teknik ayrıntılar ilgili mevzuat oluşturulmadan bir kez daha tartışılmalıdır.

KADEMELER ARASI GEÇİŞ SİSTEMLERİNİN EŞİTLİK VE ERİŞİM BOYUTLARININ VURGULANMASI ÖNEMLİDİR

Bu politika notunun iki amacı var: Birincisi, OGES'in uygulamaya yönelik ayrıntılarına ilişkin tartışmalarda ön planda tutulması gerektiğini düşündüğümüz (i) adil fırsat eşitliği* ve (ii) eğitime % 100 erişim gibi

* John Rawls'un adalet konusuna yaklaşımının bir uzantısı olan adil fırsat eşitliği ilkesi, fırsat eşitliği yaklaşımından farklı olarak bireylerin yaşamdaki başarılarının ailesinden gelen sosyo-ekonomik statüden tamamen bağımsız olmasını ve başarıma istekleri ile doğuştan gelen yetenekleri tarafından belirlenmesini öngörür.

konuları bir kez daha vurgulamak. İkinci ise eğitim kademeleri arasındaki geçiş sistemleri konusunun gündemde kalmasına yardımcı olmak.

Elinizdeki politika notu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kademeler arasındaki geçiş sistemlerine ilişkin temel bazı konular tanımlanmakta ve Türkiye’de ilköğretimden ortaöğretime geçiş bağlamında incelenmektedir. İkinci bölüm ise OGES’in iyileştirilmesi için somut öneriler içermektedir. Her iki bölümde de konular eşitlik, erişim ve içerik başlıkları altında incelenmektedir.

“Ortaöğretime Geçiş Sistemi’ne ilişkin Değerlendirme ve Öneriler”in karar alıcılara ve eğitim sistemiyle ilgili kişi ve kurumlara çalışmalarında yardımcı ve yol gösterici olacağını umuyoruz.

I. Kademeler Arası Geçiş Sistemlerinde Temel Konular

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA 2003 matematik sonuçları göstermektedir ki Türkiye’de hem öğrenciler arasında hem de okul türleri arasındaki farklılaşma diğer OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında çok yüksektir. PISA’da ortaya çıkan bu farklılaşma, Türkiye’de ortaöğretimlerini farklı okul türlerinde sürdüren öğrencilerin ortalama başarıları açısından önemli eşitsizliklerin varlığına işaret etmektedir.

Ortalama öğrenci performansındaki farklılıkların hangi oranda okullarda verilen eğitim kalitesinin farklılığından kaynaklanıp hangi oranda ise 14 yaşında uygulanan öğrenci sıralama ve seçme sisteminin doğal bir sonucu olduğunu ayırt etmek mümkün değildir. Ancak sonuç olarak velilerin ve öğrencilerin algıladığı, belirli ortaöğretim okullarına gitmekle öğrencinin başarıları arasında bire bir nedensel bir bağ

olduğudur. Geçmiş yıllarda ilköğretimden mezun olan öğrencilerin yarıdan fazlasının, zorunlu olmamasına ve % 25’ten düşük bir yerleştirme oranına sahip olmasına rağmen, OKS’ye girmeyi tercih etmesi de bu nedenden kaynaklanmaktadır.

Ortaöğretim okul türleri arasındaki ortalama öğrenci başarısı bu derece farklı olduğu sürece ilköğretimden ortaöğretime geçiş noktasında bir değerlendirme, sıralama ve seçme sistemine ihtiyaç duyulacaktır. Ancak, mevcut eğitim sistemindeki eşitsizliklerin zorunlu kıldığı bu öğrenci seçme sistemi uygulamasının, okullar arası eğitim kalitesi daha eşit hale getirilmeye kadar geçici bir önlem olduğu unutulmamalıdır. Sürekli göz önünde tutulması gereken ana hedefler, eğitim kalitesindeki farklılıkların azaltılması ve her kesimden öğrenci için adil fırsat eşitliğinin sağlanması olmalıdır.

Eşitlik

KADEMELER ARASINDA GEÇİŞTEKİ YERLEŞTİRME UYGULAMALARI ADIL FIRSAT EŞİTLİĞİ İLKESİNİ DESTEKLEMELİDİR

Değerlendirme, seçme ve yerleştirme sistemlerinin eğitimde ortaya çıkan eşitsizlikleri derinleştirici veya azaltıcı etkileri vardır.

Eğitimin kuşaklar arası toplumsal hareketlilik için taşıdığı önem ve ortaöğretime geçişteki yerleştirme uygulamalarının bir öğrencinin meslek seçimi ve eğitim sistemindeki genel başarısını belirlemedeki rolü birleştirilince, yerleştirme sistemlerinde adil fırsat eşitliği ilkesinin gözetilmesi ihtiyacı daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, geçici bir önlem olan OGES’te adil fırsat eşitliği ilkesinin yol gösterici olması ve eşitsizlikleri azaltıcı uygulamaların sisteme dahil edilmesi önemlidir.

Erişim

KADEMELER ARASINDA GEÇİŞTEKİ SINAV VE YERLEŞTİRME UYGULAMALARI % 100 ERİŞİM İLKESİNİ GÖZETMELİ VE "YAŞAM BOYU ÖĞRENME" YAKLAŞIMINI DESTEKLEMELİDİR

Kademeler arası geçiş sistemleri tasarlanırken arz ve talep arasındaki fark nedeniyle erişim genellikle ön planda tutulan bir ilke değildir. Oysa OKS veya SBS'nin telafisi olmaması ve yerleştirmenin bir öğrencinin geleceği açısından belirleyici olması nedeniyle erişim konusu önem kazanmaktadır.

OKS uygulamasında, herkesin sınava ve buradan hareketle meslek liseleri veya daha yüksek kaliteli ortaöğretim kurumlarına erişim hakkının özenli bir şekilde korunmadığı söylenebilir. Örneğin, OKS'nin yapıldığı Haziran ayında tarımda mevsimlik işçilik yoğunudur ve 8. sınıftaki birçok öğrenci okulda değil, tarladadır. Benzer bir şekilde, sınava katılmak için bir Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası veya Halk Bankası şubesine gidilerek 20 YTL başvuru ücreti yatırılması gerekmektedir. Böyle bir ücret, hem sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler hem de merkezden uzak yerleşim birimlerinde yaşayan öğrenciler için erişimin önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ortaöğretime Geçiş Sistemi kapsamında düzenlenen SBS'lere isteyen tüm öğrencilerin erişiminin sağlanması için şu konular değerlendirilmelidir:

- Haziran ayında eğitim gördüğü yerleşim biriminin yakınında olmayan öğrencilerin SBS'ye girmesi sorunlu olacaktır. Bu bağlamda, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan aileleriyle beraber farklı bölgelere göçen öğrencilerin durumu özellikle önemlidir.
- SBS'nin sınav ücreti ve başvuru işlemlerine ilişkin düzenlemeleri OKS'den

farklı olarak kurgulanmazsa, maddi imkansızlıklar veya başvuru işlemleri bazı öğrencilerin SBS'ye girmesini ve bu nedenle daha kaliteli eğitim alma fırsatından yararlanmasını engellemeye devam edecektir.

OKS merkezli mevcut geçiş sisteminin dışarıda bıraktığı erişimle ilgili bir diğer konu, "yaşam boyu öğrenme" yaklaşımı kapsamında ortaöğretime ve özellikle meslek liselerine gecikmeli olarak başlamak isteyen kişilere fırsat tanınması ihtiyacıdır. Açık ortaöğretim, "yaşam boyu öğrenme" yaklaşımıyla sadece kısıtlı olarak örtüşmekte ve özellikle meslek edindirme konusunda yaygınlığı ve etkisi açısından sınırlı kalabilmektedir. Bu nedenle, OGES'in ayrıntıları belirlenirken "yaşam boyu öğrenme" yaklaşımı ve özellikle ilköğretimden mezun olduktan sonra eğitimine ara vermiş gençlerin meslek liselerine erişimi konusunun göz önüne alınması önemlidir.

İçerik

KADEMELER ARASI GEÇİŞTE UYGULANAN SINAVLARIN DEĞERLENDİRMESİ AMAÇLANAN YETERLİLİKLER İYİ TANIMLANMALIDIR

Kademeler arası geçişte öğrenci değerlendirme, sıralama ve seçme amaçlı kullanılan sınavların temel amacı, öğrencinin sınav anında sahip olduğu yeterliliklerden hareketle sonraki başarı potansiyelini tahmin etmektir. Değerlendirilen yeterlilikler arasında: (i) öğrencinin okuldaki öğretim programı kapsamında kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve yeteneklere ne derece sahip olduğu, (ii) öğrencinin zekasının farklı zihinsel süreçlere ne derece hakim olduğu, (iii) öğrencinin etkin zaman ve stres yönetiminde ne derece başarılı olduğu bulunmaktadır.

Öğrencinin sınav anında sahip olduğu yeterliliklerden hareketle geleceğe yönelik

olarak tahmin yürütülürken iki temel konu unutulmamalıdır:

(1) Yapılan ölçüm sadece öğrencinin yeterliliklerine ilişkin bir ölçüm değildir. Aynı zamanda öğrencinin bu yeterlilikleri kazanmasında belirleyici rol oynayan öğretmen kalitesi, okulundaki eğitim ortamı ve çocuğun aile ortamı da ölçülmektedir.

(2) Öğrencinin gelecekteki başarısına yönelik bir tahminin gerçeğe en yakın şekilde yapılması için bireyin sadece mevcut durumunun değil, bu mevcut duruma hangi başlangıç noktasından nasıl sosyal koşullar ve okul ortamlarından geçerek geldiğinin de değerlendirmeye katılması gerekmektedir. Öğrencinin yeni karşılaşacağı sosyal koşullarda ve okul ortamında göstereceği ilerlemenin hızı ve sonuçta ulaşabileceği başarının düzeyi ancak bu şekilde doğru bir şekilde tahmin edilebilir.

Bu bağlamda, mevcut OKS uygulaması ve MEB tarafından 2008'de uygulanmaya başlanacak SBS'ye ilişkin açıklamalar değerlendirildiğinde ortaya çıkan başlıca konular şöyledir:

- OKS, ağırlıklı olarak bilgi hatırlama ve uygulama becerisini ölçtüğü için birçok eleştiri almıştır. SBS'de bilgi hatırlama ve uygulama becerisinin yanı sıra yeni öğretim programında ön plana çıkartılan çözümlenme, değerlendirme, yaratıcılık ve sentez becerilerinin ise nasıl ölçüleceği net değildir. Çoktan seçmeli sorular, bahsedilen bu becerilerin çoğunu ölçmek için uygun bir araç değildir. Bu noktada, SBS'lerde çoktan seçmeli sorulardan başka bir ölçme yöntemi kullanılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ancak, başka bir yöntemin uygulama ve puanlama boyutlarıyla ilgili zorluklar söz konusudur.

Hem çoktan seçmeli sorularla ölçülebilecek hem de bilgi hatırlama amaçlı ezbercilikten uzaklaşmayı sağlayabilecek bir diğer beceri

grubu ise yorumlama ve ilişki kurma düşünmedir. Bu beceriler, öğrencinin ortaöğretimde göstereceği başarıyı tahmin etmek açısından da etkili bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

- Herhangi bir genel değerlendirme sınavında yapılan ölçümün sadece öğrencinin yeterliliklerine değil aynı zamanda öğretim kalitesine de ilişkin olması nedeniyle yeni öğretim programının uygulanmasına geçişteki sorunların SBS'lere yansımaları kaçınılmazdır. Yeni öğretim programlarına kağıt üzerinde ve ders kitaplarında geçilmiş olmakla birlikte sınıf ortamında öğretmenlerin pedagojik yaklaşımları ve aktarılan bilginin içeriği farklı derecelerde değişmiş ve birçok sınıfta karma bir uygulama oluşmuştur.

SBS'ler yeni öğretim programına dayalı olacağına göre, öğrencinin alacağı puan, önemli ölçüde öğretmenlerin yeni öğretim programını ne derece uyguladığını ölçecektir. Sonuçta, hizmet içi öğretmen eğitimleri konusunda dezavantajlı konumda olan bölge ve okulların öğrencileri SBS'de de dezavantajlı konuma düşeceklerdir.

- Öğrencinin gelecekteki başarısına yönelik tahmin yapmanın bir yolu öğrencilerin herhangi bir merkezi sınavdan aldığı standart puanı yaşadıkları ilin ve mezun oldukları okulun başarı derecesi ile ilişkilendirerek değerlendirmektir. Böyle bir değerlendirmede, sınavdan aynı standart puanı alan iki öğrenciden ortalama eğitim başarısı düşük okul ve ilden gelen öğrencinin daha yüksek ağırlıklı bir puan alması sağlanabilir. Buradaki gerekçe, öğrencinin gelecekteki başarısına ilişkin bir tahmin yapılırken dezavantajlı koşullarda kazanılan bir başarının avantajlı koşullarda kazanılan aynı düzeyde bir başarıdan daha önemli olduğudur. Böyle bir değerlendirmeden çıkacak bir uygulama, eğitimde adil fırsat eşitliği ilkesiyle de örtüşmektedir.

Ancak mevcut OKS'deki puanlama sisteminde böyle bir değerlendirme yoktur ve OGES'in şu ana kadar açıklanan ayrıntılarında da okulun genel başarı ortalamasının sınav sonuçlarına yansımayaacağı belirtilmiştir.

II. OGES'e İlişkin Öneriler

Önceki bölümde sunulan temel konulardan yola çıkarak, OGES'in 26 Ekim 2007'de açıklanan ayrıntılarına ilişkin değerlendirme ve önerilerimiz eşitlik, erişim ve içerik başlıkları altında özetlenebilir.

Eşitlik

OGES'DE AĞIRLIKLILIK PUANLAMA, KONTENJAN SEÇENEKLERİ VE DİĞER EŞİTSİZLİĞİ AZALTICI YÖNTEMLERİN KULLANILMASI TARTIŞILMALIDIR

İlköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde okullar arasındaki kalite farklarının azaltılması, MEB'in ve eğitim alanında çalışan herkesin öncelikli bir hedefi olmalıdır. Ancak bu hedefin gerçekleştirilmesi yolunda gözle görülür bir mesafe katedilinceye kadar mevcut eşitsizlikleri azaltma yönünde OGES kapsamında da bazı önlemler alınması gereklidir. Bu tarz önlemlerin alınmaması durumunda, OKS'de olduğu gibi OGES'in mevcut eşitsizlikleri derinleştirici etkileri olması kaçınılmazdır.

OGES kapsamında adil fırsat eşitliği ilkesinden hareketle başlatılacak her türlü uygulamanın yan etkileri olacağı kesindir. Bu nedenle, olası tüm uygulamalar MEB uzmanları, akademisyenler, sivil toplum temsilcileri ve öğretmenleri bir araya getirecek platformlarda bütün teknik ve toplumsal boyutlarıyla en kısa sürede tartışılmalı ve 2008-2009 öğretim yılında uygulamaya konulmalıdır.

Bu bağlamda değerlendirilebilecek bazı seçenekler şöyledir:

Öğrencinin SBS'de aldığı puanın, eğitim gördüğü okulun başarı derecesi ile ilişkilendirilerek incelenmesi

Dezavantajlı okullarda okuyan öğrencilerin ortaöğretime yerleştirme puanları hesaplanırken ortaöğretimde daha kaliteli bir eğitim alma fırsatı sunulması amaçlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencinin SBS'den aldığı puan değerlendirilirken devam ettiği ilköğretim okulundaki ortalama SBS puanıyla ters orantılı olarak hesaplanacak bir katsayı ile çarpılması düşünülebilir. Örneğin, SBS'de aynı puanı alan iki öğrenciden ortalama SBS puanı daha düşük olan okula devam eden öğrencinin SBS puanı, daha yüksek bir katsayı ile çarpılacak ve bu öğrencinin Anadolu lisesine girme şansı daha fazla olacaktır.

Dezavantajlı okullardan gelen öğrencilere kontenjan ayrılması

Ulusal düzeyde, dezavantajlı illerden gelen öğrencilere özellikle yatılı olan fen ve Anadolu liselerinde il bazında kontenjan ayrılması düşünülebilir. Böyle bir kontenjan oluşturulurken, ilin ortalama SBS puanı değerlendirilebilir. Ortalama SBS puanı değerlendirilirken, örneğin (i) ilin ortalama puanının ulusal ortalama puandan uzaklığı veya (ii) ilin iller sıralamasında en alt 10 il arasında olması gibi yaklaşımlar kullanılabilir.

İl düzeyinde kontenjan uygulaması yapılması durumunda, okulların SBS'deki ortalama puanı değerlendirilebilir. Örneğin, il düzeyinde okul ortalama puanı açısından en alttaki % 20'lik dilimde olan okulların en başarılı öğrencilerine o ildeki fen liseleri, Anadolu liseleri ve mesleki liselerde kontenjan ayrılabilir.

Bu ve benzeri seçeneklerin geniş katılımlı platformlarda uzmanlar ve uygulayıcılar tarafından tartışılması ve OGES kapsamında adil fırsat eşitliği ilkesi doğrultusunda eğitim sistemimizdeki eşitsizliği derinleştirmek yerine azaltan uygulamalara gidilmesi gereklidir. Ancak, tüm bu uygulamalar, esas hedef olan okullar arasında eğitim kalitesi eşitliğini göz ardı etmek veya ertelemek amacıyla kullanılamaz. Bu uygulamalar, bu hedefin gerçekleştirilmesi sürecinde sadece geçici önlemlerdir.

SBS'DE YER ALACAK YABANCI DİL SORULARININ AĞIRLIKLI KATSAYI DEĞERİNİN YÜKSEK OLMAMASI DOĞRU BİR KARARDIR

MEB tarafından Mart ayında OGES hakkında yapılan basın açıklamasında yabancı dil sorularına Türkçe sorularıyla aynı ve diğer alanlardaki sorulardan daha yüksek bir katsayı verileceği bildirilmiştir. Ancak kamuoyundan gelen yorumlar sonrasında yine MEB tarafından Ekim ayında yapılan açıklamalarda yabancı dil katsayısının Türkçe ve matematik katsayısının dörtte biri, fen ve sosyal bilgiler katsayısının üçte biri olacağı belirtilmiştir.

Yabancı dil katsayısının azaltılması doğru bir karardır. Ancak yine de yabancı dil sorularının, aldıkları kaliteli eğitimden dolayı zaten avantajlı durumda olan özel ilköğretim okullarındaki öğrencilere daha da büyük bir avantaj sağlayıp sağlamadığı SBS sonuçlarından hareketle değerlendirilmelidir. Özel ilköğretim okullarında eğitim gören öğrencilerin SBS sınavlarındaki yabancı dil sorularındaki başarılarının devlet okullarında eğitim gören öğrencilerin başarılarından istatistiksel olarak önemli bir şekilde farklı olması durumunda, yabancı dil sorusu uygulamasının gözden geçirilmesi gerekecektir.

OGES'İN EĞİTİMDE EŞİTLİK KONUSUNDAKİ HEDEFİ AÇIKLANMALI, EŞİTLİĞE ETKİSİ ÖLÇÜLMELİDİR

OGES'e ilişkin MEB tarafından yapılan açıklamalarda yeni sistemin eğitimde eşitlik konusundaki hedefleri açık bir şekilde sunulmamıştır. Öncelikle bu hedeflerin ortaya konması ve ardından OGES'in eğitimde eşitlik üzerindeki etkisinin dikkatlice izlenmesi ve izlemeden çıkacak sonuçlardan hareketle gerekli uygulama değişikliklerinin yapılması gereklidir. 2007-2008 ve 2008-2009 yılları geçiş dönemi olması nedeniyle bu tür bir izleme çalışması için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Bu bağlamda, öğrencinin sosyo-ekonomik statüsü, ortaöğretime geçiş sınavında aldığı puanı ve ortaöğretime yerleştiği okul türü arasındaki bağı tespit amacıyla yapılacak ampirik bir çalışma şarttır. Yapılacak ampirik bir araştırma, 2008 yılında OKS'ye girerek ortaöğretime geçecek öğrenciler ve 2009 yılında SBS'ye girerek ortaöğretime geçecek öğrencilerden seçilecek iki örneklem grubunun sosyo-ekonomik statü, başarı ve ortaöğretime yerleştirilme konularında karşılaştırılmalarını içerebilir. Bu şekilde, OGES'in OKS ile karşılaştırıldığında eğitimde eşitliği destekleme düzeyi üzerine somut verilere dayalı tartışmalar yapılması ve gerekli düzeltici politikaların üretilmesi sağlanabilir.

OGES'İN ADİL FIRSAT EŞİTLİĞİNİN ÖNÜNDE ÖNEMLİ BİR ENGEL OLAN OKUL DIŞI KURUMLARA BAĞIMLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ ÖLÇÜLMELİDİR

OGES'in açıklandığı Mart 2007'den sonraki birçok tartışma OGES'in dersaneler üzerindeki etkisi üzerine olmuştur. Bu konuda MEB, SBS'lerde ölçülecek becerileri öğretim programına yaklaştırarak dersanelere bağımlılığın azaltılacağını savunurken farklı kesimler MEB'in söylediğinin tam tersine OGES'in sınav sayısını artırarak ve üç yıla yayarak

dershaneye talebi ve bağımlılığı artıracığından endişe duyduklarını belirtmişlerdir.

OGES'in dershanelere bağımlılık üzerindeki etkisi izlenebilir bir olgudur. İki sistem arasında geçiş dönemi, OGES'in OKS ile karşılaştırıldığında dershanelere bağımlılık üzerindeki etkisini izlemek ve tespit etmek için önemli bir fırsattır. Bu amaçla, 2007-2008 ile 2008-2009 yılları, şu göstergeler üzerinden karşılaştırılabilir: (i) ilköğretim düzeyinde olup dershaneye devam eden öğrenci sayısı, (ii) öğrencilerin aylık ortalama dershanede ders gördüğü saat, (iii) toplam dershane sayısı ve (iv) dershanelerin finansal hacmi. MEB tarafından böyle bir çalışmanın yapılması, OGES'in etkisini izlemek açısından önemlidir.

Erişim

SBS'LER ÜCRETSİZ OLMALI VE ERİŞİM SORUNU YAŞAYABİLECEK ÖĞRENCİLER İÇİN ÖZEL ÖNLEMLER ALINMALIDIR

SBS'lere erişimde sosyo-ekonomik etmenlerin engel oluşturmaması için her türlü önlem alınmalıdır. Bu nedenle, SBS'lere giriş için herhangi bir sınav ücreti alınmamalıdır. SBS'lere isteyen her öğrencinin erişiminin sağlanması için merkezden uzak okullarda eğitim gören öğrenciler için sınav merkezlerine ücretsiz ulaşım imkanları sağlanmalıdır. Özellikle mevsimlik işçilik ve/veya göç nedeniyle SBS'nin yapılacağı tarihlerde okula devam etmeyen öğrencilerin sınava girebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konularda, özellikle MEB-Eğitek Sınav Hizmetleri Şubesi'nin alternatif modelleri değerlendirmesi ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile uygulama noktasında yakın işbirliği yapması gerekecektir.

Sınavlara giremeyen öğrencilere telafi imkanı sunulmalıdır. MEB'in tasarladığı haliyle herhangi bir sebeple SBS'ye

katılamayan öğrencinin giremediği yıla ait SBS puanının o yılın en düşük SBS puanı olarak kabul edilmesi öngörülmektedir. Bu uygulama sonucu, bir yıl sağlık veya başka bir nedenle SBS'ye katılamayan bir öğrencinin fen, Anadolu veya meslek liselerine girme şansı ortadan kalkacaktır. Sınava katılma konusunda özellikle sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı öğrencilerin engellerle karşılaşabileceği düşünülürse, % 100 erişim ilkesinin gerçekleştirilmesi için MEB'in önerdiğinden farklı bir telafi yönteminin gerekli olduğu orta çıkmaktadır. Bu amaçla, öğrencinin en fazla bir SBS'ye katılamaması durumunda, diğer SBS puanlarının ağırlığının artırılarak telafi edilmesi düşünülebilir.

OGES "YAŞAM BOYU ÖĞRENME" YAKLAŞIMINI DESTEKLEMELİDİR

Yaşam boyu öğrenme kapsamında, ilköğretimden sonra eğitim yaşamına ara vermiş, ancak özellikle meslek liselerine devam etmek isteyen gençlerin geçiş sistemine dahil olmaları için alternatif bir yol oluşturulmalıdır. Bu gençlerin meslek liselerine yerleştirilme imkanından yararlanmaları için, ayrı kontenjan açılması ve bu kontenjan üzerinden tek sınavlı bir giriş sistemi düzenlenmesi düşünülebilir.

İçerik

SBS'LER HAZIRLANIRKEN MÜFREDAT GEÇERLİLİĞİ ÖN PLANDA TUTULMALIDIR

SBS soruları belirlenirken ön plana alınması gereken ölçüt, çocuğun okul dışında bir özel ders ortamına ihtiyaç duymaması olmalıdır. Bu nedenle, yeni öğretim programı esas alınmalıdır. Böylece, alışkanlıklardan dolayı eski programı uygulamaya devam eden öğretmenlerin de yeni programa geçmesi doğrudan veya veli talepleri aracılığıyla teşvik edilebilir.

SBS sorularında hem eski hem yeni öğretim programlarını yansıtan karma bir soru grubu

kullanılmasından kaçınılmalıdır. Karma bir soru grubu hem öğretmenler ve öğrenciler açısından kafa karıştırıcı olacak ve yeni öğretim programının uygulanması konusunda tereddütler yaratacak hem de öğrencilerin dersanelere olan taleplerini artıracaktır. SBS sorularının yeni öğretim programını ölçmesinin sağlanması için MEB-Eğitek Test Geliştirme Şubesi ve Talim Terbiye Kurulu (TTK) Başkanlığı'nın özellikle yakın ve eşgüdümlü çalışması gerekecektir.

OGES'de bilgi hatırlama ve uygulama becerisinin yanı sıra yeni öğretim programında ön plana çıkartılan çözümlenme, değerlendirme, yaratıcılık ve sentez becerilerinin de ölçülmesi amacıyla çoktan seçmeli sorular dışında yöntemler dar kapsamlı örneklem gruplar üzerinde denenebilir. Ancak bu denemelerden çıkan sonuçlar uygulama, puanlama ve maliyet boyutlarıyla beraber ele alınmalıdır. Çoktan seçmeli sorularla ölçülebilmesi ve bilgi hatırlama amaçlı ezberciliğinden uzaklaşmayı sağlayabilmeye yönelik daha yaygın olarak kullanılacak bir diğer soru grubu ise yorumlama ve ilişki kurma gibi becerileri ölçenlerdir.

OGES'in OKS'nin dershaneye bağlayıcı ve okuldan uzaklaştırıcı özelliklerini tekrar etmemesinin anahtarı SBS sorularının niteliği ve biçimi olacaktır. Ancak SBS sorularının yeni öğretim programında ön plana çıkarılan bilişsel süreçleri ölçmesi sağlanabilirse OGES'in MEB tarafından açıklanan amaçlarının bir kısmı gerçekleştirilebilecektir.

OGES'İN SBS DIŞINDAKİ BİLEŞENLERİNİN GÜVENİLİRLİĞİ SAĞLANMALIDIR

OGES'in tüm bileşenlerinin gerçek ve algılanan güvenilirliğini artırmak amacıyla atılabilecek somut adımlar arasında:

- Yöneltilme ve Davranış Puanı'nın (YDP) kaldırılması veya YDP'den gelecek puanların

net tanımlar ve kriterlerle oluşturulmuş bir algoritma üzerinden belirlenmesinin sağlanması;

- Yıl Sonu Başarı Puanı'nın (YBP) okullararası karşılaştırılabilirliğini artırmak amacıyla TTK Başkanlığı tarafından belirtildiği üzere sınıf içinde düzenlenen sınavlara asgari standartlar getirilmesi ve bazı ortak sınavlar yapılması planlarının en kısa sürede gerçekleştirilmesi sayılabilir.

SBS'LERİN ÖĞRENCİ GELİŞİMİNİ TEŞVİK ETMESİ SAĞLANMALIDIR

OGES'in açıklanan hedeflerinden biri, tekrarlanan SBS'ler aracılığıyla öğrenci gelişimini izlemek, öğrenciye geri bildirimde bulunmak ve böylece öğrenci gelişimini sağlamaktır. Ancak öğrenciye geri bildirimde bulunulurken öğrencinin kendi puanını nasıl bir çerçevede değerlendirebileceği açık değildir. Herhangi bir sıralamaya gidilmeden kullanılacak yöntemler arasında öğrencinin içinde bulunduğu başarı grubunun ve ölçülen yeterliliklerden hangilerini ne derece karşıladığına ilişkin bir açıklama notunun bildirilmesi düşünülebilir.

SBS'lere öğrenci gelişimine etkileri açısından bakıldığında, sınav puanlarının ortaöğretime yerleştirmede kullanılacak Genel Ortaöğretime Yerleştirme Puanı'na yıldan yıla artan bir şekilde katılmasına ilişkin plan olumludur. Kademeli bir artış, hem öğrencinin gelişmesini ödüllendirme ve teşvik etme hem de daha küçük yaşta çocuklar üzerindeki stres düzeyini düşük tutma açısından önemlidir.

SBS'LERİN MALİYET-FAYDA ANALİZİ YAPILMALI VE KAMUOYU İLE PAYLAŞILMALIDIR

SBS'lerin OKS ile karşılaştırıldığında daha yüksek bir maliyete sahip olacağı kesindir. Her yıl sınava giren öğrenci sayısı en az üç katına çıkacaktır. Eğer yeni öğretim programının ön plana çıkardığı beceriler

daha kapsamlı olarak ölçülmek istenirse, çoktan seçmeli sınavdan daha farklı bir uygulama gerekecektir ki bu maliyeti daha da artıracaktır. Tüm bu maliyet hesaplarına ek olarak, yukarıda bahsedilen yeni sistemin dersanelere bağımlılık üzerinde yarattığı değişim, sistemin veliler üzerindeki mali yükünü de etkileyebilecektir.

Bahsedilen bu maliyet hesaplarıyla OGES'in getireceği öngörülen faydanın adil fırsat eşitliği, % 100 erişim ve güvenilirlik boyutlarıyla bir karşılaştırılmasının yapılması, MEB'in aldığı kararların hesap verilebilirliğini artırmak açısından önemlidir.

Sonuç

İlköğretimden ortaöğretime geçişte zorunlu olarak kullanılan öğrenci değerlendirme, sıralama ve yerleştirme sistemleri, okullar arası eğitim kalitesi daha eşit hale getirilinceye kadar geçici bir önlem olarak görülmelidir.

İlköğretimden ortaöğretime geçiş sistemi ne derece iyileştirilse iyileştirilsin, okullar arası kalite farkının bu derece fazla olduğu bir eğitim sisteminde uygulanacak her türlü seçme sistemi kaçınılmaz olarak erişim, eşitlik, adalet, güvenilirlik gibi konularda önemli bazı sorunları beraberinde getirecektir. Bu nedenle, eğitimle ilgili tüm kesimlerin, ilköğretimden ortaöğretime geçişteki seçme ve yerleştirme sisteminin kaldırılması veya kapsamının daraltılması için okul türleri arasındaki eğitim kalitesindeki farklılıkların azaltılmasını ana hedef olarak görerek bu yönde politikalar geliştirmesi şarttır.

*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
Bölümü Başkanı ve Öğretim Üyesi Prof. Dr.
Petek Aşkar'a eleştiri ve önerileri için, Özkan
Alak ve Sarah Carpenter'a araştırma
aşamasındaki destekleri için teşekkür ederiz.*